

Sammanfattning av regeringens skrivelse 2001/02:172

Nationell strategi för hållbar utveckling

Sammanfattning av regeringens skrivelse 2001/02:172

Nationell strategi för hållbar utveckling

Producerad av Miljödepartementet

Grafisk formgivning: Jupiter Reklam

Tryck: Danagårds Grafiska

Foto: Bildhuset – Jan Håkan Dahlström,
Bengt Wanselius, Gerry Johansson, Bruno Ehrs
Tiofoto – Ulf Westman, Bengt Göran Carlsson
Mira – Kim Hart

Artikelnummer: M 2002.08
Stockholm, Sverige, juni 2002

Innehållsförteckning

Varför en svensk strategi?	5
Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling	6
Inledning	6
Visionen om ett hållbart samhälle	8
Genomförande och styrmedel	11
Internationellt arbete med hållbar utveckling	15
Lokalt arbete med hållbar utveckling	18
Kärnområden	19
1. Framtidens miljö	20
2. Begränsa klimatförändringarna	22
3. Befolkning och folkhälsa	23
4. Social sammanhållning, välfärd och trygghet	24
5. Sysselsättning och lärande i ett kunskapssamhälle	26
6. Ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft	28
7. Regional utveckling och sammanhållning	30
8. Samhällsbyggande	32
Uppföljning, redovisning och revidering	34
Mer information om hållbar utveckling	35

Varför en svensk strategi?

Hållbar utveckling är det övergripande målet för regeringens politik. Regeringens arbete för hållbar utveckling som beskrivs i skrivelsen Nationell strategi för hållbar utveckling (skr. 2001/02:172) sammanfattas i denna skrift.

Sammanfattningen handlar om valda delar av strategin. Avsnitten presenteras också i en annan ordning än i skrivelsen. För en fullständig redogörelse för strategin hänvisar vi till skrivelsen. Skrivelsen finns att ladda hem från Miljödepartementets webbplats www.miljo.regeringen.se, ikonon Hållbar utveckling eller kan beställas från Riksdagens tryckeriexpedition 08-786 58 10.

Det är första gången regeringen sammanställer en strategi för hållbar utveckling som sammanfogar såväl sociala, kulturella, ekonomiska som miljömässiga prioriteringar i omställningsarbetet till en mer hållbar utveckling i Sverige. Den grundar sig på mål, åtgärder och strategier som redan beslutats och som återspeglas i den politik som förs. Den avspeglar förhållandena i mars 2002. Strategin ska ses som ett avstamp och underlag för diskussioner om det fortsatta arbetet inför en första revidering av strategin 2003.

Den nationella strategin tjänar två syften. Det ena syftet är att uppfylla det internationella åtagandet att alla FN:s medlemsländer, till FN:s världstoppmöte i Johannesburg i Sydafrika hösten 2002, ska presentera nationella strategier för hållbar utveckling. Det andra är att ge en avstämning och samtidigt en framåtblick om hållbar samhällsutveckling i Sverige. Arbetet med regeringens åtgärder för en ekologiskt hållbar utveckling, erfarenheterna från arbetet med hållbar utveckling nationellt och lokalt samt från internationellt arbete inom FN, EU och Nordiska ministerrådet har tagits tillvara i arbetet med att utveckla en nationell, mer långsiktig, strategi för hållbar utveckling.

Strategier för hållbar utveckling har även utarbetats av exempelvis EU, OECD, Nordiska ministerrådet, länderna runt Östersjön samt Arktiska rådet.

Till FN:s världstoppmöte i Johannesburg kommer Sverige dessutom att presentera en nationalrapport som redovisar erfarenheter från genomförandet i Sverige av det i Rio de Janeiro 1992 av FN antagna handlingsprogrammet för hållbar utveckling – Agenda 21. I nationalrapporten redogörs för det arbete som genomförts på olika nivåer och av olika aktörer i Sverige.

Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling

Inledning

I ett hållbart samhälle tar vi tillvara, vårdar och investerar i våra viktigaste resurser – människorna och vår natur. Framtidens samhälle ska därför formars inom ramen för vad natur, miljö och människors hälsa tål. Genom att ange riktlinjer och strategi för en hållbar utveckling visas hur samhällsutvecklingen långsiktigt kan ske på ett sätt som tryggar välfärden och goda levnadsförhållanden för kommande generationer.

Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling har ett brett perspektiv och ska föra samman sociala, ekonomiska och miljömässiga prioriteringar. Strategin anger en långsiktig vision och värdegrund, styrmedel, verktyg och processer som behövs i omställningsarbetet. Den innehåller även mer konkreta mål och åtgärder för hållbar samhällsutveckling inom olika kärnområden. Omställningsarbetet kräver en bred medverkan från olika samhällsaktörer och att arbetet förankras i samhället.

Genomförandet av strategin innebär ett viktigt förändringsarbete – en långsiktig och kontinuerlig process. Den nationella strategin ska därför vara ett levande dokument som fortlöpande följs upp och utvärderas. I strategidokumentet skisseras därför den fortsatta nationella processen efter FN:s världstoppmöte i Johannesburg.

En hållbar utveckling

Det nationella arbetet med omställning till ett hållbart samhälle grundas på Brundtlandkommissionens (1987) centrala definitioner av hållbar utveckling som lyder:

Mänskligheten har förmåga att skapa en hållbar utveckling – att försäkra sig om att utvecklingen tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

Begreppet hållbar utveckling innebär gränser eller begränsningar – inte absoluta gränser utan gränser som sätts av dagens teknologi och samhällsorganisation, av naturresurser och av biosfärens förmåga att tåla effekterna av människans olika verksamheter.

Hållbar utveckling är inte ett bestämt eller definierat mål, det är förändringsprocesser som betonas.

Utgångspunkter för strategiarbetet

Utgångspunkterna för strategiarbetet har varit att den nationella strategin ska

- omfatta den sociala, kulturella, ekonomiska och miljömässiga utvecklingen,
- beröra alla relevanta politikområden och då utgå från gällande svensk politik,
- samverka och samordnas med relevanta internationella strategier,
- belysa sambanden mellan olika politikområden och söka synergieffekter,
- höja medvetandet i samhället i stort,
- initiera en bred debatt, och ska
- vara ett levande dokument som regelbundet följs upp och revideras.

Vision och kärnområden

Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling anger en vision för framtiden, men också ett antal strategiska kärnområden som är viktiga i arbetet för hållbar utveckling. Visionen med idé- och viljeinriktning, som beskriver grunderna för strategin, bör vara bestående i ett generationsperspektiv. Kärnområdena varierar däremot oftare; vissa frågor är särskilt viktiga i dag medan andra frågor kan vara viktiga om några år. Kärnområdena betonar vikten av integration mellan den sociala, ekonomiska och miljömässiga utvecklingen. Strategin omfattar även Sveriges arbete internationellt och lokalt.

Visionen om ett hållbart samhälle – idégrund och långsiktig viljeinriktning

Sverige ska gå i spetsen för omställningen till ett hållbart samhälle. Det är en utmaning som kräver både nytänkande och kontinuitet. Vi måste se framåt och utveckla nya kunskaper, men vi måste också ta vara på historiska erfarenheter. Hållbarhet handlar om att investera långsiktigt i våra viktigaste resurser – människor och miljö.

Hållbarhet – den historiska erfarenheten

Sverige hör till de länder i världen som redan från 1800-talets slut utvecklat olika former av hållbarhetstänkande. Struktumvandlingen i Sverige från agrarsamhälle till industrisamhälle, från industrisamhälle till informationssamhälle samt utvecklingen av demokratin, byggandet av folkhemmet och välfärdsystemen är exempel på viktiga historiska erfarenheter att ta tillvara i det fortsatta arbetet för en hållbar utveckling. Arbetet med social och ekonomisk utveckling har under senare delen av 1900-talet också följts av arbete för en ekologiskt hållbar utveckling.

Förhållningssättet – att väga omedelbara behov och intressen mot framtida generationers möjligheter – är väl etablerat. Detta tillsammans med den historiska erfarenheten ger Sverige en god grund att stå på i arbetet med att integrera sociala, kulturella, ekonomiska och ekologiska aspekter.

Demokrati, kunskapsutveckling och kollektiva nyttigheter – grunden för den svenska strategin

Grunden för den svenska strategin för hållbar utveckling är det demokratiska styrelseskicket med dess värderingar. Genom demokratin kan vi skapa regler

och institutioner som främjar resurssnåla konsumtions- och produktionsmönster och som värnar de kollektiva nyttigheter – kunskap, hälsa och miljö – som är grunden för en hållbar och framåtsträvande samhällsutveckling.

Utmaningen för 2000-talet är att stärka ett demokratiskt samarbete kring hållbarhet, inte bara nationellt och lokalt, utan också på den internationella nivån. Världssamfundet har ett ansvar för att värna kunskapsutveckling, miljö och hälsa.

EU och den globala dimensionen

I Europeiska rådets slutsatser från mötet i Göteborg 2001 uppmanas medlemsländerna att utarbeta egna nationella strategier för hållbar utveckling. Den svenska strategin för hållbar utveckling är ett komplement till EU:s strategi och samtidigt ett bidrag till FN:s världskonferens om hållbar utveckling i Johannesburg hösten 2002.

Samarbetet både inom EU och inom FN-systemet är av stor betydelse. Samtidigt är det viktigt att Sverige håller en hög nationell profil i arbetet för en hållbar utveckling. Det gäller inte minst frågan om hur integrationen av ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet ska främjas. Här har Sverige, med en lång tradition av hållbarhetstänkande, goda förutsättningar att driva diskussionen framåt.

Samarbete för hållbarhet: näringslivet och det civila samhället

Hållbar utveckling är i grunden en fråga om värderingar och livshållning. Därför behövs en ständigt

pågående dialog och en politik som uppmuntrar insatser från näringslivet och det civila samhället. Ett samhälle där alla medborgare känner delaktighet och en vilja och förmåga att ta ansvar är grunden för varje hållbarhetsstrategi.

Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling omfattar många områden där flera aktörer har ett gemensamt ansvar. Det handlar bland annat om att skapa ett hållbart näringsliv och arbetsliv, om en hållbar regional utveckling, hållbart jordbruk, skogsbruk, fiske, boende och hållbar bebyggelse. Varje område kräver särskild kompetens och sina egna, väl utformade strategier. Detta är en stor utmaning för framtiden.

Tre aspekter av hållbarhet: skydda, hushålla och effektivisera

I miljösammanhang diskuteras ofta tre aspekter av hållbarhet:

- skyddet av naturresurser,
- hållbar hushållning med resurser och
- en effektiv resursanvändning.

Tillämpad i ett bredare hållbarhetsperspektiv, med den sociala respektive ekonomiska hållbarheten inkluderad, ger denna tredelning en god överblick över den nationella strategin och dess räckvidd.

Kravet på att vi måste skydda de grundläggande resurser på vilka vår civilisation vilar är miljöpoliti-

kens mest tvingande plikt. Det råder bred enighet om att klimatförändringar, resursexploatering och förgiftning av luft och vatten är ödesfrågor både för människors överlevnad och för vår planet. Tyvärr är det mera sällan som vi diskuterar skydd av grundläggande resurser på kulturens och det sociala livets område. Här krävs i framtiden en ändrad hållning. Det är tveklöst så att vårt samlade kunskaps- och kulturarv är en oskattbar resurs för framtida generationer. En resurs som måste hållas levande och vårdas för att bevara sitt fulla värde.

De andra aspekterna av hållbarhet, en långsiktig hushållning och effektiv resursanvändning, kan på samma sätt tillämpas inom såväl den ekologiska som de ekonomiska och sociala områdena. Jordbruket, skogsbruket och fisket är viktiga mötespunkter mellan naturresurser och företagande. Här ställs kravet på ett långsiktigt hållbart och effektivt resursutnyttjande på sin spets. På liknande vis sätts hållbarhetsstrategin på hårda prov inom energi- och transportpolitiken.

Socialt och ekonomiskt är en av framtidens stora utmaningar att skapa möjligheter för ett mer uthålligt arbets- och familjeliv. Den svenska befolkningen blir allt äldre. Samtidigt tycks det ha blivit svårare för den unga, vuxna befolkningen att kombinera arbetsliv och familj. Födelsetalen i Sverige har under 1990-talet sjunkit kraftigt. Sjukskrivningarna ökar. De ekonomiska resurserna i samhället tenderar att omfördelas till förmån för den äldre generationen. Denna utveckling kan på längre sikt hota både arbetskraftsförsörjning och ekonomisk tillväxt.

Att hushålla med miljö och mänskliga resurser ställer stora krav men ger också stora möjligheter. En långsiktigt hållbar politik för välfärd och social rättvisa kan på kort sikt skapa stora kostnader men på lång sikt

generera en större potential för produktivitet och tillväxt. På motsvarande sätt kan ökade miljökrav leda till långsiktigt positiva effekter i näringslivet. Möjligheterna att förena social välfärd och ekonomisk utveckling med en god miljö är kärnan i den svenska visionen för en hållbar utveckling.

Framtidsvisionen: En hållbar politik

I det hållbara samhället ska hög tillväxt, full sysselsättning, social rättvisa, sammanhållning och trygghet förenas med ren och människovärdig miljö. Det handlar om att skapa ett samhälle som tillfredsställer dagens behov, utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Framtidens samhälle ska formas inom ramen för vad naturen, miljön och människors hälsa tål.

För att uppnå detta långsiktiga mål måste ekonomisk tillväxt, social sammanhållning och miljöskydd samverka och behandlas på ett sätt så att de förstärker varandra.

Att genomföra en förnyad och långsiktig politik för hållbar utveckling kräver samverkan lokalt, regionalt, nationellt, inom EU och globalt. Handel och kapitalflöden måste utformas på ett sätt som ökar viljan och förmågan till ett mer långsiktigt agerande bland marknadens aktörer. En global ekonomi kräver en global hållbarhetsstrategi. Sverige fäster stor vikt vid det internationella samarbetet kring strategier och åtgärder för hållbar utveckling. Alla åtgärder kräver emellertid en folklig förankring och ett aktivt deltagande från medborgarna.

Genomförande och styrmedel

Politikens uppgift är att sätta ramar och skapa förutsättningar för att vi alla på olika sätt ska kunna påverka och bidra till omställningsarbetet. Målet är att med hjälp av verktyg och styrmedel stimulera och skapa initiativ hos myndigheter, företag, organisationer och allmänhet till ett beteende som stödjer en hållbar utveckling.

Några av dessa verktyg och styrmedel är av generell karaktär och beskrivs nedan.

Lagstiftning

Lagstiftning utgör ett av de viktiga redskapen för att stödja arbetet för ett hållbart samhälle. En väsentlig del i lagstiftningsarbetet är att vidareutveckla en lagstiftning som gör det möjligt att förena god miljö med social och ekonomisk utveckling. Ett exempel där lagstiftningsarbetet kommit långt är förändringen av miljölagstiftningen genom miljöbalken.

För att ytterligare stödja omställningen till hållbar utveckling kan regeringen ta initiativ till ny eller ändrad lagstiftning eller riktlinjer av olika slag.

Samhällets rumsliga planering

Under alla tider har det funnits framtidsvisioner om det goda samhället. Ju mer komplicerade verksamheterna i samhället blivit och ju fler människor som ska samsas om samma platser, desto mer angelägen blir samhällsplaneringen. En av de viktigaste uppgifterna inom samhällsplaneringen är att se till helheten och

inte enbart den fysiska miljön. Det handlar om att – med öppenhet där medborgarna känner delaktighet – planera för social omsorg, trygghet, säkerhet, infrastruktur, näringsliv och sysselsättning, naturresurser, boende, service samt en god livsmiljö.

Från statligt håll stöds samhällsplaneringen genom ekonomiska styrmedel och lagstiftning, men också genom att tillhandahålla olika verktyg bland annat planeringsunderlag samt analys- och bedömningsmetoder.

Sektorsintegrering och helhetssyn ger synergieffekter

För att uppnå en hållbar utveckling krävs att vi alla, såväl inom näringsliv, offentlig sektor, andra organisationer som i vår vardag tar hänsyn till hållbarhetsaspekter vid beslut, både kort- och långsiktiga. Det krävs en förbättrad helhetssyn på problem och lösningar som ger synergieffekter mellan olika områden. Miljöpolitiska, ekonomiska och sociala åtgärds- och reformprogram bör utvecklas så att de inbördes stöder varandra.

Sektorsintegrering används i många olika politikområden. Utgångspunkten är att ett områdes över-

gripande mål ska integreras i andra områden och sektorer. För att myndigheternas åtgärder ska bli mer samstämda är samarbete betydelsefullt. Viktiga delar i utvecklingen av sektorsintegreringen är lärande, erfarenhetsutbyte och kontinuerliga förbättringar samt systemsyn och kostnadseffektivitet.

Breda strategier

Breda strategier är ett effektivt stöd, inte minst i arbetet med att överbrygga sektorsgränser. Sådana strategier vänder sig till många olika aktörer och omfattar en kombination av styrmedel och åtgärder.

Inom miljöarbetet har till exempel strategier tagits fram i miljömåls- och klimatarbetet. Här har ekonomiska och rättsliga styrmedel kombinerats med frivilliga överenskommelser samtidigt som olika aktörers ansvar gjorts tydligt. Ett annat framgångsrikt exempel är miljöorienterad produktpolitik (IPP), en samlad strategi för miljöanpassning av produkter och tjänster i ett livscykelperspektiv.

Ekonomiska styrmedel

Användningen av ekonomiska styrmedel som till exempel skatter, avgifter, bidrag, handel med utsläppsrättigheter, subventioner, pantsystem och gröna certifikat är effektiva sätt att öka takten i omställningsarbetet.

Ett övergripande syfte med skatterna är att finansiera de offentliga åtagandena. Skatterna ska bidra till en rättvis fördelning av inkomster och förmögenheter samtidigt som de kan främja en bättre användning av våra samlade resurser, bland annat naturresurser. Att höja skatten på miljöskadlig aktivitet samtidigt som skatten på arbete sänks, så kallad grön skatteväxling, är exempel på en skattepolitik för såväl ekonomisk som ekologisk hållbarhet.

Konsekvensbedömningar

Konsekvensbedömningar ska synliggöra olika aspekter som är viktiga i samband med beslut. De ska identifiera och belysa de viktigaste frågorna eller konflikterna samt komplettera och höja kvaliteten på beslutsunderlag. Avsikten är att beslut ska bli bättre underbyggda.

Utvecklingen av metoder för konsekvensbedömningar har pågått länge och finns för bedömning av miljö-, hälso- och samhällsekonomiska konsekvenser. I arbetet inom Regeringskansliet ska alla propositioner och skrivelser innehålla en samhällsekonomisk bedömning och en miljöbedömning. Inom folkhälsoarbetet används hälsokonsekvensbedömningar i syfte att belysa och klargöra effekter och konsekvenser på folkhälsan av såväl gällande politik som förslag till nya beslut inom områden som är centrala för folkhälsan.

Bredare hållbarhetsbedömningar utvecklas och bedöms bli ett viktigt redskap för konsekvensbedömningar på internationell nivå men även på nationell, regional och lokal nivå i Sverige.

Indikatorer

I ett målstyrt samhälle är uppföljning nödvändig. Ett system för regelbunden uppföljning av mål för hållbar utveckling ska kunna visa, från tid till annan, om vi är på väg att nå målen och hur fort detta går. Uppföljningen ska ge signaler om det finns behov av att ingripa i det pågående skeendet eller om arbetet kan fortsätta som planerat.

Under 2001 tog Sverige fram en första uppsättning indikatorer för att visa Sveriges omställning mot hållbar utveckling. Indikatorerna redovisas i rapporten Sustainable Development Indicators for Sweden – a first set 2001. Arbetet med att ta fram svenska indikatorer för hållbar utveckling fortsätter. Denna första uppsättning indikatorer kommer att revideras och anpassas till den nationella strategin för hållbar utveckling.

Forskning och utveckling

I ett hållbart samhälle är forskning, utveckling och ett livslångt lärande viktiga byggstenar. Ny teknik grundad på landvinningar inom forskningen är en av förutsättningarna för ekonomisk tillväxt och resurseffektivisering. Men också tvärvetenskaplig forskning, kunskap om samhälle, organisation, konfliktavvägning, levnadsvanor, attityder, värderingar och normer liksom kulturvärden spelar en stor roll. Det är även viktigt att

fortsätta brygga över klyftan mellan forskning och praktisk användning för beslutsfattare.

För att öka takten i omställningsarbetet krävs ökade insatser för forskning och utveckling.

Utbildning, information och dialog

Med hjälp av utbildning, kommunikation och informationsspridning kan man lyfta fram viktiga frågor samt peka på problem, möjligheter och lösningar. Information kan också visa på samband och skapa förståelse för användningen av olika styrmedel.

Utbildningens roll är att utrusta oss människor med kunskaper och insikter för att vi bland annat ska kunna göra ansvarsfulla val av åtgärder och livsstilar som är förenliga med en hållbar utveckling.

Dialogen mellan olika aktörer på lokal och nationell nivå är avgörande för det fortsatta arbetet för hållbar utveckling. Utöver den breda allmänheten finns särskilt viktiga grupper för samarbete och utbyte, till exempel barn och ungdomar, ideella organisationer, näringsliv, minoritetsgrupper, utbildningsanstalter samt media.

Institutionell kapacitet

Det är nödvändigt att stärka de institutionella strukturerna så att de tillåter integrering av utvecklingsfrågor på alla politikområden och nivåer av beslutsfattandet både nationellt i Sverige, i andra länder och internationellt.

En effektiv samordning behövs också för att söka synergieffekter och för att undvika dubbelarbete vid genomförandet av program och strategier.

Det komplicerade arbetet med att kombinera kort- och långsiktiga processer med helhetssyn är en stor utmaning som kräver ett aktivt ledarskap, anpassningsförmåga, kostnadseffektivitet, ansvarstagande och kompetensutveckling.

Internationellt arbete med hållbar utveckling

Den nationella strategin för hållbar utveckling har ett nationellt fokus, men anknyter till det internationella arbetet och är samstämmig med de internationella strategier där svenskt deltagande ingår.

Ansvar för hållbar utveckling ligger i huvudsak på varje nation. Med en växande globalisering ökar dock det ömsesidiga beroendet. Ojämn fördelning av resurser, befolkningsutvecklingen och fattigdomen tillsammans med livsstilar och konsumtion med hög energiförbrukning och materialomsättning hotar jordens livsuppehållande ekologiska system. En hållbar utveckling kräver åtgärder på global, regional, nationell och lokal nivå i såväl i-länder som u-länder. En demokratisk samhällsstyrning och viljan hos regeringarna i de enskilda länderna är en förutsättning för hållbar utveckling.

Svenska internationella insatser för hållbar utveckling sker främst inom internationella organisationer som FN, EU, OECD, WTO, Nordiska ministerrådet och Baltic 21, inom internationella miljökonventioner och genom annat utvecklingssamarbete. Här ingår det omfattande förhandlingsarbetet inom både FN:s kommission för hållbar utveckling (CSD) inför toppmötet i Johannesburg och FN:s miljöprogram (UNEP).

Fattigdomsbekämpning

Att bekämpa fattigdomen är en förutsättning för att globalt kunna arbeta för en hållbar utveckling. Fattigdomen är nära sammankopplad med knappa resurser och markanvändningsfrågor, vilket i sin tur leder till utarmning av naturresurser och miljöförstöring, med

exempelvis jorderosion och avskogning som följd.

Internationell samsyn råder i dag om att kampen mot fattigdomen är en gemensam övergripande utmaning. Sverige stöder fullt ut FN:s Millenniedeklaration och strävar efter att uppnå de åtta millennieutvecklingsmålen för internationell utveckling nämligen att

- utrota extrem fattigdom och hunger,
- uppnå universell grundskoleutbildning,
- öka jämställdheten mellan könen och förbättra kvinnors möjligheter,
- minska barnadödligheten,
- minska barnsängsdödligheten,
- bekämpa HIV/AIDS, malaria och andra sjukdomar,
- tillförsäkra miljömässig hållbarhet och att
- utveckla ett globalt partnerskap för utveckling.

Hållbar konsumtion och produktion

Balansen när det gäller hållbara konsumtions- och produktionsmönster förändras. Det är inte längre enbart den rika delen av världen som har hög energi- och materialomsättning. Nu har även medelinkomst- och u-länder tagit till sig konsumtionsmönster från västvärlden. Detta kräver ökat hänsynstagande till naturresurser och de ekologiska systemen.

Viktiga områden för svenska insatser är utvecklingen av ekonomiskt och miljömässigt sunda energisystem samt effektiva transportssystem som minskar utsläppen av växthusgaser. På näringslivsområdet är stöd till institutionella ramverk, miljöledningssystem och miljöanpassad produktion viktigt. Inom området för bevarande av livsuppehållande ekosystem prioriterar Sverige att arbeta för integrerade system för hållbart jord- och skogsbruk, markvård, biologisk mångfald och genetiska resurser.

Sötvattentillgångar

Överuttag, förorening och ökad konkurrens om vattenresurserna kommer att bli allt viktigare frågor i utvecklingssamarbetet. Sverige har bidragit till att skapa det internationella nätverket för vattenintressenter, Global Water Partnership (GWP), och stöder Global International Waters Assessment (GIWA). I år har Sverige, inför toppmötet i Johannesburg, tagit initiativet till att stärka nätverket genom att bilda Global Water Partnership Organisation (GWPO), med sekretariat i Stockholm.

Atmosfär och klimat

Överenskommelsen inom FN:s klimatkonvention 2001 innefattar frågor om ytterligare stöd till u-länderna. Insatser för kapacitetsutveckling, teknologioverföring och stöd till minskade skadeverkningar av klimatförändringar kommer att vara viktiga. Här finansierar Sverige insatser inom olika sektorer för att minska utsläppen av växthusgaser.

Sverige har också ett handlingsprogram som ska verka för att stärka andra länders möjligheter att

genomföra nuvarande internationella avtal om avveckling av ozonnedbrytande ämnen.

Fred och säkerhet

Fred och stabilitet är en viktig förutsättning för hållbar utveckling. Inom det säkerhets- och försvarspolitiska området är det angeläget att peka på försvarets roll i fråga om hållbar utveckling. Den svenska försvarsmakten ska kunna försvara Sverige mot väpnat angrepp. Försvarsmakten ska dessutom bidra till fred och säkerhet i omvärlden genom att genomföra och lämna stöd till fredsfrämjande operationer och samarbete som gynnar säkerheten.

Strategier för hållbar utveckling

Baltic 21

Sverige har varit pådrivande i arbetet med Agenda 21 för Östersjöområdet – Baltic 21 – som är ett regionalt samarbete mellan 11 länder i Östersjöområdet samt EG-kommissionen, olika sektorsorganisationer och ideella organisationer som miljöorganisationer. Baltic 21 antogs 1998. Syftet med Baltic 21 är att nå en hållbar utveckling i regionen i ett 30-årigt perspektiv.

Baltic 21 fokuserar på åtta sektorer nämligen jordbruk, energi, fiske, skog, näringsliv, turism, transporter och utbildning. Inom ramen för den Nordliga Dimensionens Handlingsplan ska även regionens

ledande position inom IT-sektorn stärkas. Konkreta handlingsprogram har utarbetats för genomförandet av Baltic 21 i varje sektor.

Nordisk strategi för hållbar utveckling

Nordiska ministerrådet har antagit en nordisk strategi för hållbar utveckling, Bæredygtig udvikling – en ny kurs for Norden. Den nordiska strategin trädde i kraft den 1 januari 2001. Centrala frågor i hållbarhetsstrategin är klimatförändringar, biologisk mångfald, skydd av den marina miljön, kemikalier, livsmedelssäkerhet, energieffektivitet och förnybar energi samt hållbara transportsystem. Dessutom ingår en hållbar utveckling i sektorerna lantbruk, fiske och skogsbruk samt i industrin och näringslivet.

Strategin är ett första steg där det ekologiska perspektivet dominerar. De ekonomiska och sociala aspekterna ska utvecklas i det fortsatta arbetet.

Strategi för hållbar utveckling inom EU

Vid Europeiska rådets möte i Göteborg i juni 2001 antogs en strategi för hållbar utveckling. Strategin syf-

tar till att anpassa EU:s politik till en långsiktig ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling. Fyra områden valdes ut i en första etapp, nämligen bekämpandet av klimatförändringar, säkerställande av hållbara transporter, hoten mot folkhälsan och att förvalta naturresurser på ett mer ansvarsfullt sätt. Inom varje prioriterat område finns ett antal mål och åtgärder samt tidtabeller för när dessa bör vara genomförda. Målen kompletterar de sociala och ekonomiska mål som omfattas av den så kallade Lissabonprocessen. Inför världstoppmötet i Johannesburg har en strategi för EU:s arbete för Global hållbar utveckling presenterats av kommissionen.

OECD:s hållbarhetsstrategi

En policy för hållbar utveckling antogs 2001 av OECD-länderna. Den innehåller sex policyrekommendationer om effektiva och fungerande marknader, hanteringen av klimatförändringarna, skötsel av naturresurser, användande av vetenskap och teknologi, stärkande av system för beslutsfattande och information samt sambanden med den globala ekonomin.

Lokalt arbete med hållbar utveckling

I det lokala arbetet för hållbar utveckling har Agenda 21 en stor betydelse. Få FN-konferenser har på den lokala nivån fått sådant genomslag som FN:s konferens kring miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992. I Sverige har alla kommuner arbetat med Agenda 21 på olika sätt. Cirka 70 procent av landets kommuner har antagit en plan eller ett program för Agenda 21-arbetet. Många olika samhällsgrupper, ideella organisationer och företag har deltagit i det lokala Agenda 21-arbetet.

Internationellt samarbete är viktigt även i det lokala Agenda 21-arbetet. Många svenska kommuner har ett aktivt vänortssamarbete och då främst med Polen, Baltikum och Ryssland.

Nationellt stöd

Regeringen, Svenska Kommunförbundet och Miljövårdsberedningen genomförde i ett tidigt skede en seminarieserie runt om i Sverige. Målet var att föra ut budskapet kring Agenda 21 och skapa ett brett intresse kring frågorna om en hållbar utveckling. Under åren 1994–1995 avsatte regeringen dessutom 18 miljoner kronor till organisationer och kommuner som stöd till det lokala Agenda 21-arbetet.

I samband med femårsuppföljningen av Riokonferensen tillsatte regeringen 1995 en särskild kommitté, Agenda 21-kommittén, med syfte att samordna

utveckla, följa upp och stötta det lokala Agenda 21-arbetet. År 2000 tillsattes Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat, då arbetet kom att omfatta även boende, bebyggelse och stadsutveckling i enlighet med FN:s så kallade Habitatagenda, antagen i Istanbul 1996. Kommittén utarbetar Sveriges nationalrapport om Agenda 21 till världstoppmötet i Johannesburg. Med ledning av bland annat resultatet vid världstoppmötet i Johannesburg 2002 förväntas kommittén lägga fram förslag om hur det fortsatta arbetet med Agenda 21, Habitat och hållbar utveckling bör utformas.

För att öka takten i omställningsarbetet mot ekologiskt hållbar utveckling inledde Sverige 1997 en rekordstor satsning på ekologiskt hållbara investeringar i kommunerna genom stöd till så kallade lokala investeringsprogram (LIP). Totalt 6,6 miljarder kronor har avsatts för perioden 1998–2003. Tillsammans med de medel som kommuner och näringsliv bidragit med, och statens bidrag som oftast är 30 procent, är den totala investeringen hitintills närmare 25 miljarder kronor.

Klimatfrågans växande betydelse ger skäl till att inrikta de statliga bidragen på åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser. Därför har riksdagen beslutat att stödet till LIP avvecklas och ersätts med ett bidragssystem för åtgärder som minskar utsläppen av växthusgaser. Stödet till klimatinvesteringsprogram (Klimp) inrättades 2002.

Kärnområden

Regeringen har prioriterat åtta strategiska kärnområden som visar det mest angelägna arbetet för hållbar utveckling i dag. Dessa områden betonar också vikten av integrering mellan olika hållbarhetsaspekter. De presenteras i denna sammanfattning med beskrivning och några, ur strategin valda, övergripande mål och åtgärder. De åtta kärnområden som strategin tar upp gäller:

1. Framtidens miljö
2. Begränsa klimatförändringarna
3. Befolkning och folkhälsa
4. Social sammanhållning, välfärd och trygghet
5. Sysselsättning och lärande i ett kunskapssamhälle
6. Ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft
7. Regional utveckling och sammanhållning
8. Samhällsbyggande

1. Framtidens miljö

I begreppet ekologisk hållbarhet betonas den ekologiska och miljömässiga aspekten av hållbar utveckling. Arbetet inom detta område handlar om att garantera nuvarande och kommande generationers möjligheter till en god livsmiljö och välfärd. Naturvärden och biologisk mångfald är av stor betydelse för folkhälsan liksom för möjligheter bland annat till regional och lokal utveckling.

Dagens miljöproblem medför avsevärda kostnader genom produktionsförluster, materialförstöring, försämrad hälsa, förstörelse av det fysiska kulturarvet och utarmning av både förnybara och icke-förnybara naturresurser.

I den nationella strategin riktas fokus på naturvård och biologisk mångfald, havet samt en miljö fri från gifter. Särskilt viktigt ses arbetet mot klimatförändringarna som prioriterats som ett eget kärnområde.

Mål

Det övergripande målet för miljöarbetet är att vi till nästa generation ska lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta. Det innebär att påverkan på miljön ska ha reducerats till nivåer som är långsiktigt hållbara.

I Sverige har den ekologiska hållbarheten till stor del fångats upp i arbetet med de 15 nationella miljökvalitetsmål som riksdagen beslutat om. Målen är en kompass för miljöarbetet på alla nivåer i Sverige och i vårt arbete i EU och internationellt. Dessa miljökvalitetsmål har kompletterats med 65 delmål och ett antal åtgärdsplaner.

Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö innebär att miljön ska vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller biologisk mångfald. Miljökvalitetsmålet Hav i balans samt levande kust och skärgård innebär att Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och att den biologiska

mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en rik biologisk mångfald, höga upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar. Det övergripande målet för bevarande av biologisk mångfald innebär hållbart nyttjande av mångfaldens beståndsdelar samt rättvis fördelning av den nytta som kan utvinnas ur genetiska resurser. Regeringen planerar att återkomma till riksdagen senast 2005 med förslag på ett 16:e miljökvalitetsmål för biologisk mångfald.

Åtgärder

Tre strategier har tagits fram för att vägleda arbetet med att uppnå miljökvalitetsmålen, nämligen

1. effektivare energianvändning och transporter – i syfte att minska utsläppen från energi- och transportsektorerna,
2. giftfria och resurssnåla kretslopp som också innefattar en miljöorienterad produktpolitik – för att skapa energi- och materialsnåla kretslopp och minska de diffusa utsläppen av miljögifter, och
3. hushållning med mark, vatten och bebyggd miljö – för ökad hänsyn till biologisk mångfald, kulturmiljö och människors hälsa, god hushållning med mark och vatten, miljöanpassad fysisk planering och hållbar bebyggelsestruktur.

Effektivare energianvändning och transporter tas upp under kärnområdena Begränsa klimatförändringarna och Samhällsbyggande.

För att uppnå en giftfri miljö behövs tvärgående strategier. Ett exempel är strategin för en miljöorienterad produktpolitik (IPP) som syftar till att minska den negativa påverkan på miljö och hälsa från bland annat kemikalier som sprids via produkter. Sverige kommer att verka för att den kemikaliestrategi som nu utarbetas inom EU blir ett effektivt verktyg för att komma till rätta med problemen på kemikalieområdet.

Ett hållbart brukande av naturresurser, där man ser till helheten och beaktar alla olika aspekter i ett ekosystems- eller landskapsperspektiv, är den viktigaste delen i att bibehålla biologisk mångfald. Hållbart skogsbruk, jordbruk och fiske är basen, men även andra sektorer som till exempel energi, turism och infrastruktur har stor betydelse. En viktig förutsättning är att naturvårdsarbetet är lokalt förankrat, tillvaratar lokal kunskap och är kopplat till positiva utvecklingsmöjligheter för de människor som berörs. I arbetet för hållbart fiske kommer den pågående revisionen av EU:s fiskepolitik att spela en central roll, men även annat internationellt samarbete är av stor betydelse.

Riksdagens antagna miljökvalitetsmål

- Begränsad klimatpåverkan
- Frisk luft
- Bara naturlig försurning
- Giftfri miljö
- Skyddande ozonskikt
- Säker strålmiljö
- Ingen övergödning
- Levande sjöar och vattendrag
- Grundvatten av god kvalitet
- Hav i balans samt levande kust och skärgård
- Myllrande våtmarker
- Levande skogar
- Ett rikt odlingslandskap
- Storslagen fjällmiljö
- God bebyggd miljö

2. Begränsa klimatförändringarna

Att begränsa klimatförändringarna ses som en särskilt prioriterad miljöfråga. Att lyckas begränsa människans bidrag till ökad växthuseffekt är att ta ansvar för den miljö våra barn kommer att leva i. En stor utmaning är att minska utsläppen av klimatpåverkande gaser som trots hittills gjorda insatser fortfarande är höga i Sverige jämfört med de genomsnittliga nivåer per person som är långsiktigt hållbara.

Mål

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås. De svenska utsläppen av växthusgaser ska, som ett medelvärde för perioden 2008 – 2012, vara minst fyra procent lägre än utsläppen 1990. År 2050 bör utsläppen för Sverige sammanlagt vara lägre än 4,5 ton koldioxidekvivalenter per år och invånare, för att därefter minska ytterligare.

Åtgärder

För att uppnå målen föreslår regeringen i propositionen Sveriges klimatstrategi från 2001 ett antal åtgärder som bör påbörjas snarast. Bland annat pekas på behovet av information i syfte att öka kunskapen om klimatfrågan, men också andra styrmedel. Fortsatt skatteväxling med höjd skatt på klimatpåverkande utsläpp och sänkt skatt på arbete är några av de viktigaste åtgärderna för att främja en övergång till förnybara ener-

gikällor. Lokala klimat-investeringsprogram är en annan viktig åtgärd. Strategin för att minska utsläppen av växthusgaser omfattar vidare de åtgärder som genomförs inom ramen för nu gällande energi- och transportpolitiska beslut samt i den energipolitiska proposition som regeringen presenterade för riksdagen i mars 2002. Inom transportsektorn främjas alternativa drivmedel och inom energiområdet ett nytt system för att främja användningen av el från förnybara energi- källor genom så kallade gröna certifikat.

Regeringen avser även att ge statliga fastighetsägare i uppdrag att beskriva hur de kan minska sin fossilbränsleanvändning. Regeringen har också inlett ett samverkansprogram med bilindustrin i syfte att utveckla mer miljövänlig teknik i framtidens bilar.

Ett viktigt bidrag för att minska klimatpåverkan är att minska den påverkan som kommer från tillverkning och användning av produkter.

Regeringen föreslår vidare att riksdagen redan nu ger regeringen rättighet att godkänna Kyotoprotokollet. En förutsättning är att beslut har fattats inom EU om en legalt bindande inbördes fördelning av utsläpp inom gemenskapen, en annan förutsättning är att en ratifikation sker tillsammans och samtidigt med EG och övriga medlemsländer. EU har den 4 mars 2002 beslutat att ratificera Kyotoprotokollet.

3. Befolkning och folkhälsa

De befolkningsmässiga förändringar vi kan vänta inom de närmaste decennierna kommer att ställa den svenska ekonomin – och därmed välfärden – inför flera stora utmaningar.

Människorna i Sverige blir allt äldre tack vare medicinska framsteg och förbättrade levnadsvanor. Redan 2020 kommer Sverige att ha två miljoner personer över 65 år. Sedan ett tiotal år tillbaka föds alltför få barn för att kompensera nedgången av andelen människor i arbetsför ålder. Det innebär att allt färre kommer att behöva försörja allt fler. Sveriges befolkning, särskilt barn och ungdomar, har under lång tid haft en mycket gynnsam hälsoutveckling. I dag finns oroande tecken som på sikt kan innebära ett hot mot denna gynnsamma trend. Att upprätthålla en positiv hälsoutveckling är en viktig del i strategin för hållbar utveckling.

Arbetslivets villkor upplevs i dag av många som alltmer påfrestande. Detta förhållande tar sig uttryck i ökad sjukfrånvaro och förtida pensionsavgångar. Folkhälsa berör praktiskt taget alla politikområden.

Mål

Alla människors arbetsförmåga ska tas till vara. Målet för regeringens politik är att en större andel av människor i arbetsför ålder stannar kvar i eller återgår till arbetslivet. Goda förutsättningar för att behålla äldre människor i arbetslivet måste skapas. De sociala trygghetssystemen ska vara utformade så att de stimulerar till arbete och främjar anställningsbarhet och rörlighet på arbetsmarknaden. De ska också bidra till att ge ekonomisk trygghet vid förlorad inkomst i olika situationer. Den generella välfärdspolitikerna ska bidra till omfördelning och utjämning av skillnader mellan samhällsgruppers olika resurser och levnadsförhållanden.

Målet för det samlade folkhälsoarbetet är att ge förutsättningar i samhället för hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Folkhälsans betydelse för alla tre dimensioner av en hållbar samhällsutveckling måste göras tydlig. Folkhälsofrågornas roll i befolkningsutvecklingen måste uppmärksammas.

Åtgärder

Riksdagen beslutade 1998 om ett nytt pensionssystem som följer den ekonomiska utvecklingen och befolkningsutvecklingen, vilket bland annat innebär att man inte kan ta ut större pensioner än vad samhällsekonomin klarar av. Därmed skapas också rättvisa mellan generationerna.

En parlamentarisk kommitté, Senior 2005, arbetar med förslag som ska underlätta för äldre att stanna kvar i arbetslivet.

Ett åtgärdsprogram för förbättrad hälsa i arbetslivet liksom åtgärder som förbättrar för barnfamiljerna har tagits fram. I syfte att förbättra arbetslivets villkor har regeringen bland annat föreslagit ett elvapunksprogram för hälsa i arbetslivet.

Riksdagen har under senare år antagit nationella handlingsplaner, bland annat på alkohol- respektive narkotikaområdet i syfte att förbättra folkhälsan.

En proposition med förslag till samlade mål för folkhälsoarbetet läggs hösten 2002.

Kärnområdet Befolkning och folkhälsa omfattar även säkra livsmedel som bland annat handlar om förebyggande arbete i Sverige och inom EU, regler för livsmedelshygien, genmodifierade livsmedel och märkning av livsmedel samt strategier för behandling av djur. I strategin betonas också förutsättningar för människor när det gäller hälsofrämjande hälso- och sjukvård, ökad fysisk aktivitet och goda matvanor.

4. Social sammanhållning, välfärd och trygghet

Social sammanhållning och delaktighet, jämställdhet, barns- och ungdomars utveckling, en vital kultur samt trygghet från brott är grundförutsättningar för hållbar utveckling.

Social utsatthet är ett problem som inte bara drabbar den enskilde. Den kan också få konsekvenser för familj och närmiljö, för samhället och för kommande generationer. Det finns grupper i samhället med svag anknytning till arbetsmarknaden. Deras villkor präglas av betydande sociala problem som missbruk, hemlöshet och psykiska funktionshinder. Många tecken tyder på att de inte får den vård, omsorg eller stöd de behöver.

Brottslighet för med sig stora kostnader – ekonomiska och sociala – för brottsoffren och för samhället i stort. De mest extrema formerna av brottslighet kan hota grundläggande demokratiska värden och institutioner i samhället.

Arbetet för ökad jämställdhet i samhället har hög prioritet. Makt och inflytande liksom kvinnors och mäns lika rättigheter och möjligheter när det gäller ekonomiska och andra livsvillkor är centrala i jämställdhetspolitiken.

Andra prioriterade områden är arbetet för ökat inflytande för barn och ungdomar, deras sociala miljö, möjligheter till familjebildning och etablering i samhället.

En hållbar utveckling och en livskraftig kultur är ömsesidigt beroende av varandra. Tillvaratagande av kulturvärden i olika besluts- och planeringssammanhang är därför en viktig utmaning i det framtida kulturarbetet.

Mål

Målet för social rättvisa är att halvera socialbidragsberoendet mellan 1999 och 2004. Förmågan till social delaktighet för ekonomiskt och socialt utsatta personer ska stärkas liksom skyddet för utsatta barn. Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Verksam-

heten ska utgå från ett medborgarperspektiv. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på livets alla områden. Målet för barn- och ungdomspolitiken är att barn och ungdomar ska växa upp under goda och trygga förhållanden. Inom varje politikområde ska FN:s barnkonvention och dess principer beaktas.

Målen för en vital kultur handlar om att värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att använda den. Det handlar också om att verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser, till eget skapande samt att främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar. Kulturen måste vidare få förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället. Det handlar även om att främja bildningssträvandena samt att främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet. Slutligen måste också kulturarvet brukas och bevaras på ett hållbart sätt.

Åtgärder

Riksdagen beslutade våren 2001 om en ny socialtjänstlag. I denna stärks bland annat människors rätt till hjälp i svåra situationer. En strategi för nationellt stöd till kunskapsutveckling inom socialtjänsten har tagits fram.

Rättsväsendet spelar en viktig roll både för medborgarnas förtroende för staten och för medborgarnas livskvalitet. Brotts-

nivån i ett samhälle bestäms dock till stor del av åtgärder inom andra politikområden. Det är därför mycket viktigt att det finns en helhetssyn som spänner över samtliga politikområden, såväl när det gäller att minska antalet tillfällen till brott i samhället som när det gäller att upprätthålla en väl fungerande och balanserad informell social kontroll.

Den övergripande strategin för att åstadkomma jämställdhet och hållbar utveckling är att jämställdhet integreras i alla sakpolitiska frågor och verksamheter.

Arbetet med att genomföra barnkonventionen presenteras i en skrivelse om den framtida barnpolitiken under våren 2002.

Kulturpolitiken ska utformas så att den får en nyckelroll i arbetet med hållbar utveckling. Alla ska ha möjlighet att delta

i kulturlivet och ta del av kulturupplevelser. En kulturmiljövårdande inställning i samhället och till våra vardagsmiljöer innebär också en minskad förbrukning av ändliga material. Förvaltningsskedets betydelse för livslängden hos investeringar framhävs. En viktig uppgift är att finna metoder för samverkan mellan bevarande och utnyttjande av natur- och kulturmiljön.

I strategin prioriteras också är integration och mångfald samt ursprungsbefolkning och minoriteter. Bland annat har en nationell handlingsplan mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering tagits fram. Samerna är ett ursprungsfolk och omfattas av särskilda regelverk som främst gäller deras relation till land och vatten samt självbestämmande. Samerna omfattas också av den samlade politiken för nationella minoriteter.

5. Sysselsättning och lärande i ett kunskapssamhälle

Medvetna satsningar på kunskap, en aktiv arbetsmarknadspolitik och många människors kreativitet har gjort Sverige till en ledande nation när det gäller utbildning, forskning, sysselsättning och företagsamhet. Internationaliseringen och förändringstakten ställer stora krav på arbetskraften liksom på arbetet för ett hållbart samhälle. Kunskap är nödvändig för att kunna tillgodogöra sig information och för att i ett hållbarhetsperspektiv kunna göra val som samhällsmedborgare, som konsument och i arbetslivet. Det livslånga lärandet för alla måste därför förverkligas. I strategin prioriteras också sysselsättningsfrågorna bland annat mot bakgrund av den förväntade befolkningsutvecklingen.

Mål

Sverige ska vara en ledande kunskapsnation som präglas av utbildning av hög kvalitet och livslångt lärande för tillväxt och rättvisa.

Målet för forskningspolitiken är att Sverige ska vara en ledande forskningsnation, där forskning bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet. Den statliga organisationen för forskningsfinansiering ska bland annat vara ett effektivt verktyg för att öka forskningens bidrag till en hållbar samhällsutveckling.

Åtgärder

Eftersom människors attityder och livsstil grundläggs i tidig ålder startar man i Sverige redan i förskolan arbetet med att öka intresset och kunskaperna om hållbar utveckling.

Lärandet byggs sedan på genom hela det formella utbildningssystemet. Elever och studenter uppmuntras till medinflytande och ansvarstagande. All offentligt finansierad utbildning, upp till och med forskarutbildning, i Sverige är avgiftsfri för elever och studenter.

Åtgärderna inom skolområdet handlar om att sprida nya kunskaper och nya pedagogiska metoder för att stärka utbildningens roll för en långsiktig övergång till hållbar utveckling.

Inom högre utbildning ställs ekonomiska resurser till förfogande bland annat för en utbyggd högskola med fler studieplatser, en jämnare social rekrytering, ökad tillgänglighet och för utveckling av högskolepedagogik. Utvecklandet av tvärvetenskapliga utbildningar och utbildningar som innehåller olika aspekter av hållbar samhällsutveckling i vid mening är viktiga inslag i många högskoleutbildningar. Ett viktigt verktyg för förändringsarbetet med inriktning mot en hållbar utveckling inom högskolan är införande av det statliga miljölednings-systemet.

Genom att ange syftena med stöd till folkbildningen kan staten också påverka utbud inom folkbildningen av utbildningar och aktiviteter som inkluderar alla aspekter på hållbar utveckling.

En viktig uppgift inom hela utbildningssystemet blir genomförandet av handlingsprogrammet inom Baltic 21E, det vill säga den Agenda 21 för utbildning för hållbar utveckling som utbildningsministrarna i Östersjöregionen enats om.

Forskning behövs också för att politiker och andra beslutsfattare ska kunna fatta beslut som vilar på vetenskaplig grund. Men forskning om hållbar utveckling handlar också om att lägga grunden för ett nytt sätt att tänka och handla. Staten har ett särskilt ansvar för att garantera forskningens frihet och att stödja vital grundforskning och forskarutbildning. Forskning inom miljö och ekologiskt hållbar utveckling är ett

av regeringens prioriterade forskningsområden. I den ekonomiska vårpropositionen 2001 fick forskning till stöd för miljö och ekologiskt hållbar utveckling en resursförstärkning med sammanlagt 440 miljoner kronor för åren 2002–2004.

Den 1 januari 2001 trädde en ny organisation för forskningen i kraft, med tre forskningsråd och en myndighet. De är Verket för innovationssystem (Vinnova), Forskningsrådet för Arbetsliv och Socialvetenskap (FAS), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) samt Vetenskapsrådet med ett särskilt ansvar för att stödja grundforskning inom alla ämnesområden.

6. Ekonomisk tillväxt och konkurrenskraft

En prioriterad uppgift är att bidra till stabil samhällsekonomi som innebär sunda och balanserade offentliga finanser, en ekonomisk politik för full sysselsättning, hållbara pensionssystem och ett kontinuerligt arbete med att göra både arbetsmarknaden och produkt- och kapitalmarknader mer flexibla och dynamiska. En stor utmaning är den förväntade befolkningsutvecklingen de kommande 30 åren, det vill säga att färre ska försörja fler.

Sverige ska ha ett starkt och konkurrenskraftigt näringsliv. Ett starkt näringsliv grundar sig på konkurrenskraftiga företag som tillvaratar sociala och miljömässiga frågor som en självklarhet i affärsidén.

Konsumtion och produktion i de industrialiserade länderna är den enskilt största orsaken till fortsatt negativ påverkan på den globala miljön. Det är nödvändigt att komma tillrätta med dessa missförhållanden och uppnå hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Mål

Mål för den ekonomiska politiken är ett budgetsaldo på +2 procent av BNP över konjunkturcykeln och full sysselsättning. Regeringens mål är att 80 procent av befolkningen mellan 20–64 år ska ha ordinarie arbete 2004. Även målet om halverat socialbidragsberoende är en viktig uppgift inom ramen för den ekonomiska politiken. Målet för näringspolitiken är att främja en hållbar ekonomisk tillväxt och ökad sysselsätt-

ning genom fler och växande företag. Det övergripande målet inom konsumentpolitiken är att utveckla konsumtions- och produktionsmönster som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling.

Åtgärder

Reformer för en stabilare ekonomi genomförs. Några exempel är en ny budgetprocess för bättre budgetsaldon, en ny riksbankslag som stärker Riksbankens självständighet liksom reformer för ökad sysselsättning och bättre social utveckling, inklusive arbets- och kompetensutveckling.

Analys av skatter och utveckling av miljöräkenskaper pågår. Regeringens ambition är att genomföra en grön skatteväxling motsvarande 30 miljarder kronor under perioden 2001–2010.

Statens åtgärder inom näringspolitiken syftar till att skapa ett förbättrat företagsklimat genom en väl fungerande konkurrens, kompetens och kunskapsöverföring, regelförenkling, information och rådgivning samt kapitalförsörjning där den privata marknaden inte fungerar tillfredsställande.

Hösten 2001 lanserades programmet Miljödriven affärsutveckling med fokusering på hållbara produkter och verksamhetsutveckling. Av stor betydelse för ett hållbart näringsliv är också det pågående arbetet med en miljöorienterad produktpolitik (IPP). Dessutom har branschprogrammet Svensk Miljöteknikexport med särskild inriktning på luft- och vattenrening, avfallshantering och återvinning samt förnybar energi

tagits fram. En annan insats handlar om att bidra till teknikutveckling samt förstärka insatser för teknik- och kompetensförsörjning till näringslivet exempelvis via nätverk mellan näringsliv och forskning. En annan viktig del i arbetet är dialoger och frivilliga överenskommelser med företag.

Ett forum för hållbar utveckling har föreslagits som skulle kunna arbeta med olika former av samarbete mellan regeringen och näringslivet.

Åtgärder inom andra politikområden som arbetsmarknad, forskning och utveckling samt utbildning är också av stor betydelse för ett långsiktigt hållbart näringsliv.

Statens åtgärder inom konsumentpolitiken syftar till att varor är funktionella, säkra och fyller höga krav på miljöanpassning samt är försedda med korrekt och relevant information. Vidareutvecklingen och spridningen av den frivilliga miljömärkningen innebär trovärdig och enkel information som underlättar för konsumenter att välja alternativ som är mindre miljöbelastande än jämförbara produkter. Konsumentverkets webbplats med hushållsrelaterad miljöinformation ska underlätta för konsumenterna att leva och agera miljömässigt.

7. Regional utveckling och sammanhållning

Sverige präglas av både likheter och olikheter. Det ställer stora krav på den regionala utvecklingspolitiken som syftar till tillväxt och livskraft i hela landet. Generella förutsättningar som infrastruktur, kommunernas ekonomi, befolkningsutveckling och utbildning är avgörande för alla regioners möjligheter att utvecklas. Dessutom finns behov av särskilda insatser för att stimulera utvecklingen i vissa regioner.

Ny teknik och entreprenörskap är inte förbehållet tillväxtregionerna. I Sverige – liksom i många andra länder – finns ett starkt samband mellan regional utveckling och de areella näringarna. Även om sysselsättningen inom dessa näringar minskat kraftigt har jord- och skogsbruk, liksom andra basnäringar, fortfarande stor betydelse för landsbygd och glesbygd.

Mål

Det långsiktiga målet för den regionala utvecklingspolitiken är väl fungerande och hållbara lokala arbetsmarknadsregioner med en god servicenivå i alla delar av landet. Målet för den svenska landsbygdspolitiken är en hållbar livsmedelsproduktion med ökad miljöanpassning, sysselsättning, regional balans och hållbar tillväxt.

Målen för en ekologiskt hållbar livsmedelsproduktion är i stora delar fastlagda genom de nationella miljökvalitetsmålen, framför allt genom målen Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, Storslagen fjällmiljö, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Ingen övergödning samt Giffri miljö. Målen för skogspolitiken omfat-

tas av miljökvalitetsmålet Levande skogar samt målet att skogen och skogsmarken ska utnyttjas effektivt och ansvarsfullt så att den ger uthålligt god avkastning.

Målet för den svenska fiskepolitiken, som är en del av livsmedelspolitiken, är att på ett långsiktigt och hållbart sätt verka för en ansvarsfull hushållning med fisken. Målet för same- och rennäringspolitiken är att verka för en levande samisk kultur, byggd på en ekologiskt hållbar rennäring och andra samiska näringar.

Åtgärder

Regeringen bedömer att det behövs flera offensiva strategier i kombination med riktade åtgärder för att stärka en hållbar utveckling och livskraft i alla delar av landet. Strategier som lyfts fram handlar om tydligare regionalt utvecklingsansvar för vissa politikområden, lärande och program som instrument för utveckling, samverkan med EG:s struktur- och regionalpolitik, regionala tillväxtprogram samt regionalt arbete med miljökvalitetsmålen.

Åtgärder inom landsbygdspolitiken genomförs i huvudsak inom ramen för det svenska miljö- och landsbygdsprogrammet för perioden 2000–2006. Programmet innehåller exempelvis stöd till miljövänligare produktion och bevarande av natur- och kulturvärden samt förbättrad konkurrenskraft på landsbygden.

Fisket ska vara långsiktigt hållbart genom tillämpning av försiktighetsprincipen, ekosystemtänkande och att den biologiska mångfalden säkerställs. Åtgärder inom fisket handlar till stor del om internationellt samarbete. Arbetet med att genomföra förvaltningsplaner för lax och torsk i Östersjön pågår. I Nordsjön kommer återhämtningsplaner för torsk och kummel att fastställas under året. Inom EU pågår en översyn av den gemensamma fiskeripolitiken.

Grunden för en hållbar rennäring är en anpassning till betes-

markernas långsiktiga produktionsförmåga. Renskötseln spelar en central roll i samiskt näringsliv och samisk tradition och är därmed en grundläggande förutsättning för bevarandet av det samiska kulturarvet.

De av FN beslutade skogsprinciperna ligger till grund för arbetet inom skogsområdet. Staten främjar hållbar utveckling inom skogsbruket främst genom rådgivning, information, utbildning och insatser för att bevara skogens biologiska mångfald.

8. Samhällsbyggande

Utformningen av bebyggelsen, infrastrukturen, transportsystemen, energianvändningen, energiförsörjningen och den nya informationstekniken är grundläggande för en ekonomisk, social och ekologisk utveckling både i stadsregioner och på landsbygden.

Bristfälligt utformade, utförda eller använda byggnader kan ge upphov till sjukdomar, förstör vår miljö och förbrukar för mycket energi.

Energitillgång är en förutsättning för alla samhällsfunktioner, all industriell verksamhet och varje del av vår vardag. Men delar av vår energianvändning svarar samtidigt för en stor del av den totala miljöbelastningen i samhället.

Ett väl fungerande transportsystem underlättar människors vardag och är en av grundförutsättningarna för en hållbar ekonomisk tillväxt i hela landet.

Informationstekniken (IT) är en del av den grundläggande infrastrukturen som är viktig för att enskilda personer, företag och regioner ska ha möjlighet att utvecklas.

Mål

Det övergripande målet bör vara att Sverige är en framträdande nation när det gäller en god boendemiljö, teknik och systemlösningar för ett energieffektivt och miljöanpassat byggande samt en effektiv förvaltning. Alla ska ges förutsättningar att leva

och arbeta i bra bostäder och lokaler och i en stimulerande och trygg miljö inom ekologiskt hållbara ramar. Miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö är också av väsentlig betydelse.

Den svenska energipolitikens mål är att på kort och lång sikt trygga tillgången på el och annan energi på, med omvärlden, konkurrenskraftiga villkor. Energipolitiken ska skapa villkoren för en effektiv och hållbar energianvändning, en kostnadseffektiv svensk energiförsörjning med låg negativ påverkan på hälsa, miljö och klimat samt underlätta omställningen till ekologiskt hållbar utveckling.

Det övergripande målet för transportpolitiken är att säkerställa en samhällsekonomiskt effektiv och långsiktigt hållbar transportförsörjning för medborgarna och näringslivet i hela landet. Det IT-politiska målet är att Sverige som första land blir ett informationssamhälle för alla. Den politiska inriktningen ska vara att underlätta regional utveckling genom att bidra till att skapa förutsättningar för tillväxt i hela landet genom en bra infrastruktur.

Åtgärder

Viktiga utgångspunkter för omställningsarbetet är människors behov av en god miljö. Detta innefattar faktorer som trivsel, ljus, värme och hälsosamma miljöer, möjligheter att påverka, en effektiv användning av resurser samt en genomtänkt bebyggelse och en resurseffektiv fastighetsförvaltning.

Regeringen har utarbetat ett handlingsprogram för förbättrad kvalitet i den byggda miljön, Framtidsformer – Handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design.

Planering för hållbart samhällsbyggande, användning av bästa möjliga teknik, upphandling med livscykelperspektiv och helhetssyn, samordning av bygg- och förvaltningsprocessen, forskning och utveckling samt information och marknadsföring av miljölösningar är områden där olika former av styrmedel

och överenskommelser med näringslivet om frivilliga insatser utvecklas.

Det energipolitiska programmet består av två delar. Ett kortsiktigt program med fokus på ökad tillförsel av förnybar elproduktion och minskad elanvändning samt ett program av mer forskningsinriktad och långsiktig karaktär. En ny energipolitisk proposition har överlämnats till riksdagen i mars 2002, där regeringen föreslår främjande av elproduktion från förnybara energikällor, effektivare energianvändning och en strategi för minskad klimatpåverkan från energisektorn.

Propositionen Infrastruktur för ett långsiktigt hållbart transportsystem som antogs av riksdagen 2001 innehåller för-

slag till inriktning av den fortsatta planeringen av transportinfrastrukturen. Sverige deltar även i översynen av EU:s gemensamma transportpolitik. En rättvis och effektiv prissättning i transportsystemet är en av de prioriterade frågorna. Sverige arbetar inom EU för att utveckla avgaskraven för olika typer av fordon.

Inom IT-området pågår för närvarande en utbyggnad av bredband och uppgradering av såväl det rikstäckande stornätet som regionala och lokala nät. En arbetsgrupp, Forum för IT och miljö, har tillsatts för att kartlägga hur IT-tillämpningar i högre grad kan utnyttjas för att minska miljöpåverkan och främja en hållbar utveckling.

Uppföljning, redovisning och revidering

Arbetet med att ställa om Sverige till ett mer hållbart samhälle är en långsiktig process som ständigt ska förbättras. Resultaten ska därför kontinuerligt och regelbundet följas upp, redovisas och utvärderas.

Här är insyn, delaktighet och förankring viktigt. Många aktörer kan bidra i omställningsarbetet och allas medverkan och engagemang är fundamentalt i ett hållbart Sverige.

En första revidering 2003

Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling presenterades för riksdagen i mars 2002. Konsultationer, med olika grupper i samhället, kring strategin inleddes i november 2001 och planeras att fortsätta fram till FN:s toppmöte i Johannesburg i augusti 2002. Ett avslutande möte kommer att hållas under hösten. Både resultaten av konsultationerna och slutsatserna från toppmötet kan innebära att strategin bör utvecklas och kompletteras. Därför bör den första revideringen av strategin ske redan under 2003. Därefter bör uppföljning, rapportering och revidering av strategin regelbundet redovisas enligt en tidsplan.

Mer information om hållbar utveckling

www.regeringen.se

www.miljo.regeringen.se/hut/index.htm

www.scb.se/eng/omscb/eu/eu.asp

www.agenda21forum.org

www.norden.org/miljoe/sk/deklholdbart.asp?lang=1

www.ee/baltic21/

www.europa.eu.int/comm/environment/eussd/index_sv.htm

www.oecd.org/

www.johannesburgsummit.org/

Hållbar utveckling är det övergripande målet för regeringens politik. Regeringens arbete för hållbar utveckling som beskrivs i skrivelsen *Nationell strategi för hållbar utveckling* (skr. 2001/02:172) sammanfattas i denna skrift.

Det är första gången regeringen sammanställer en strategi för hållbar utveckling som sammanfogar såväl sociala, kulturella, ekonomiska som miljömässiga prioriteringar i omställningsarbetet till en mer hållbar utveckling i Sverige.

Sammanfattningen finns på Miljödepartementets webbplats www.miljo.regeringen.se eller att beställa hos hos Miljödepartementet tfn 08-405 10 00. Artikelnr M 2002.08

REGERINGSKANSLIET

Miljödepartementet

103 33 Stockholm